Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

ILLUSTRERADT NYASTE

SÖNDAGSMAGASIN.

N:o 12. Utkommer hvarje Söndag. Götheborg den 18 Mars 1855. Pris för år: 6 R:dr 32 sk. B:co. IX årgången.

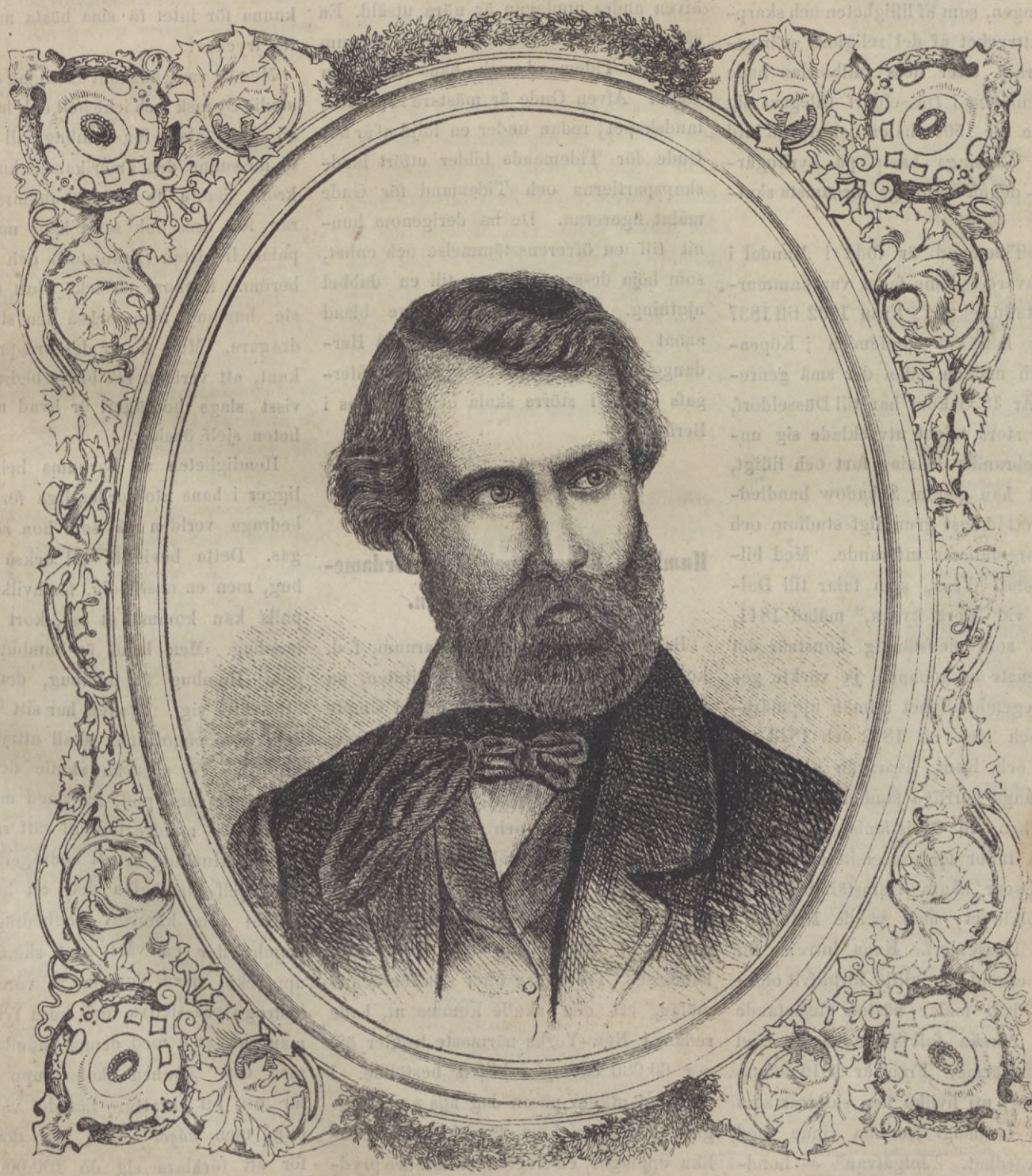

Adolf Tidemand.

Düsseldorfer målareskolan.

Adolf Tidemand.

Genom den stora taflan "Haugianerne" grundlades Tidemands rykte; den väckte i konstverlden emellan 1848 och 1849, till och med på den stora konstutställningen i Berlin, det ovanligaste uppseende. Redan på långt afstånd lyste bilden med en pikant verkan på det mest tilldragande sätt, och på nära håll fängslas man af framställningens trohet, af den i ka mycket egendomliga och mästerliga behandlingen, som af lifligheten och skarpheten i uttrycket af det religiösa svärmeriet. Straxt efter dess fullbordan hade konstföreningen i Düsseldorf tillegnat sig detsamma för 1500 thaler och denna bild likasom "Lessings kamp på kyrkogården" äro denna samlings förnämsta skatter.

Adolf Tidemand är född i Mandal i Norge, hvarest hans fader var kammarråd och tulldirektör. Från 1832 till 1837 studerade han vid akademien i Köpenhamn och målade redan der små genrebilder. År 1838 kom han till Düsseldorf, och hans stora talent utvecklade sig under Hildebrandts ledning fort och lifligt, under det han genom Schadow handleddes till ett högst grundligt studium och det omsorgsfullaste utförande. Med bilden "Gustaf Wasa, som talar till Dalkarlarne vid Mora kyrka," målad 1841, fann han som sjelfständig konstnär det fullkomligaste erkännande, ja väckte genom sin egendomlighet allmän uppmärksamhet och gick nu 1842 och 1843 till München och Rom, hvarifrån han medbragte många herrliga studier. År 1845 kallades han till Christiania, för att utföra flera taflor för universitetet och för konung Oscar några framställningar ur norska folklifvet; men vände 1846 tillbaka till Düsseldorf. Hans intresse för sitt fädernesland har alltid förblifvit oföränderligt, han målar nästan uteslutande bilder ur norska folklifvet och allt med kärlek och värma. Från år 1846 känna vi två taflor, uti hvilka han skildrar sina landsmäns barnsligt fromma sinne med stor älskvärdhet. "Julgåfvan" — bondfolk uppsätta julafton på en stång en kornkärfve åt foglarne —, dernäst en glad och munter familjscen "fadren spelar violin, mormodren dansar med den lille sonsonen." Den förnämsta taflan från 1843 "en klockares katechisation i en norsk kyrka," kom i konung Oskars ego. "Haugianerne" af 1848, hafva vi redan omnämnt i inledningen, och nämna blott nu framför alla den cykel af tio oljemålningar ur norska bondlifvet, som Tidemand på uppdrag af konung Oskar utförde 1850 och 1851 för Oskarshall vid Christiania. Ett bevis på det utomordentliga bifall, som dessa framställningar funnit, är den raska afsättningen på de efter desamma gjorda lithografierna; ty äfven andra upplagan är nära utsåld. En sällsynt vacker konstnärsvänskap eger rum emellan Tidemand och hans landsman Gude. Äfven Gude är mästare i sitt fack, landskapet; redan under en följd af år har Gude för Tidemands bilder utfört landskapspartierna och Tidemand för Gude målat figurerna. De ha derigenom hunnit till en öfverensstämmelse och enhet, som höja dessa målningar till en dubbel njutning. Samfält målade begge bland annat redan 1848 en "Brudfärd på Hardanger-fjorden," hvilken bild 1853 återgafs ånyo i större skala och utställdes i Berlin.

Humbugs kungen och den nordamerikanska republiken.

Barnum! Phineas Taylor Barnum, f. d. koherden och svindrifvare-substituten, nu millionären i dollars, och icke i simpla riksdaler, har utfört sitt glorvördigaste hjeltedåd, nemligen för ett honorar af 100,000 dollars skrifvit en bok på 246 sidor, och det till och med sin sjelfbiografi under den anspråkslösa titeln. "P. S. Barnums lefnad skrifven af honom sjelf." Denna lilla bok är redan som företeelse i bokhandeln den oerhördaste händelse. Tre dagar efter den första anmälan, att den skulle komma ut, hade redan i New-Yorks närmaste trakter öfver 60,000 exemplar blifvit beställde. I England utkom på en dag hos *en* förläggare (Sampson Low, Son & Co.) tre olika upplagor, en elegant, en mindre prydlig och en billig (1 shilling) och inom en vecka ytterligare en mängd eftertryck, hvilka alla gingo åt, ojemförligt med någonting förut, så att man icke kan säga: "som varmt bröd." Boken är i begge de friaste stater i verlden den egentligen enda litterära företeelse i sitt slag på det nya året. Huru känna vi godmodiga, solida Svenskar oss tillmods vid denne den störste af alle puffares (humbugs) triumf? Kunna vi icke ställa oss på torget och bedja: Jag tackar Dig, min Gud, att jag icke är som andra menniskor, som dessa Amerikanare och Engelsmän, som förguda humbugs kungen och dess bok, under det att svenska skalder, litteratörer och vetenskapsmän ofta icke kunna för intet få sina bästa manuskripter tryckta!

Men låt vara, änskönt äfven jag är en godmodig Svensk och icke helt och hållet utan en viss talent för humbug vill jag dock ej missunna den amerikanske kungen dess krona jemte de 100,000 dollars i honorar för dess bok samt hans million och palats Iranistan (Zranistan) och allt hans beröm. Barnum är icke blott den störste humbug men också den störste bedragare. Men nu är det ordspråket bekant, att verlden *vill* blifva bedragen. Ett visst slags bedrägeri är hvad mensklighetens sjelf önskar.

Hemligheten af Barnums hela million ligger i hans utomordentliga förmåga att bedraga verlden så som hon *vill* bedragas. Detta bevis är väl också en humbug, men en anständig, för hvilken ingen polis kan komma åt oss, kort sagdt en humbug. Men hvad är humbug för något? Humbug är humbug, det låter ej ötversätta sig. Tysken har sitt "Schwindel," som någotsånär skall uttrycka detsamma. På svenska skulle det kunna öfversättas med puff, hvarmed man på ett mer eller mindre fyndigt sätt söker bedraga. Humbug är ett bedrägeri så som man sjelf *vill* hafva det, ett bedrägeri, hvilket som komiskt sjelfbedrägeri slår trumhvirflar på vårt eget skinn, när vi upptäcka, huru dumma vi voro, då vi bedrogo oss sjelfva, och huru fyndig den man var, som med denna "humbug" dref med oss. Mannen skakar upp oss, han får oss att skratta. Låt det vara humbug, men *något* måste man dock säga, för att förklara sig de 100,000 dollars för ett vanligt litet oktavband, de utsålde 100,000 exemplaren, Barnums millioner, trängseln af de ärligaste, förnämsta, solidaste herrskaper rundt omkring honom. Hvarför sätter man icke in honom?

O, ni svarar, emedan han har en million. Men han hade ju långt in på tjugutalet af sin ålder alls intet, och dock har han ända från barnsben humbugat. Hvarföre satte man icke in honom förr? Emedan ingen kunde underlåta att heldre klappa honom på skuldran och under högt skratt utbryta: En präktig pojke! En riktig toujour non plus ultra! Bland hans ungdomsvänner utmärkte sig i synnerhet John Haigt, som en gång stal för hundra dollars oxhorn för en kammakare. Då tjufven ertappades, klappade till och med domaren honom mycket nöjd på kinden och sade:

"Präktig pojke!"

Kammakaren hade nemligen tagit honom afsides och sagt:

"John, du är ett geni, stjäl för mig horn ur det stora oxhornsmagasinet, att jag deraf kan göra kammar. Jag betalar dig för hvarje horn en shilling."

"Bra," sade John, "tackar för det hederliga uppdraget: jag skall försöka."

Och så stal han för kammakaren hvarje natt en vacker portion horn, horn för hundra dollars à 1 shilling pr styck, alltså en väldig portion, stal så länge, utan att låta knipa sig, tills kammakaren slutligen märkte, att John hela tiden hade hemtat hornen ur hans *eget* varulager. Som solid borgare måste man såga, att det var ett nedrigt bedrägeri, men rätt åt kammakaren, tillägga vi med amerikanskt lättsinne. Hvarför ville han göra ynglingen till tjuf? Sådant bedrägeri tycka vi om, så redligt vi annars än tänka. Det är Barnum af vänskap. Barnum sjelf blef ofantligt ofta på ett värdshus plågad att en gång slå vad om något. Plågoanden var en karl, som gaf sig ut för, som det i Amerika formligen hörer till goda tonen, att bäst kunna "humbuga" folk. Barnum sökte länge att undvika honom, emedan han i honom erkände *mästaren*. — Åh prat, sade mästaren, det är blott girighet eller feghet. Och detoaktadt går denne herr Barnum så fint klädd, och jag våger slå vad om fem buteljer champagne, att han icke eger en hel skjorta på sin rygg. — Det är icke något att slå vad om, säger Barnum, ty jag vet, att min skjorta är hel. — Och jag håller vad om fem, nej, om tio buteljer champagne, att ni icke har någon hel skjorta på ryggen. — Barnum försäkrade, att hans linne alltid var helt och i godt stånd. — Trasor! Lumpor! Spindelväf! skriker mästaren. Barnum blir förargad, antager slutligen vadet och börjar att knäppa upp vesten. (Ber om ursäkt, mina damer, men J kunnen tryggt stanna qvar). — Åh bemöda er ej vidare, utbryter mästaren triumferande, ty hvar och en vet, att ni icke bär en *hel* skjorta bara på ryggen. — Hela sällskapet utbrast i hånskratt öfver den narrade Barnum, under det att han nu låugsamt och betänksamt tager fram från sin rygg en hel, finstruken och snyggt sammanlagd skjorta.

Jag är en stor amatör af en usel qvickhet, när den nemligen är bra, och således erkänner jag öppet, att jag för denne enda skjortas skull unnar Barnum hälften af sin million. För andra hälften stå i hans bok så många blomstrande humbugs, att man anständigtvis icke kan afpruta honom något. De bestå alla af storartade humbugs, för hvilka folket ännu betalar entrée, för att erfara huru det humbugas och utbryter derefter i ett trefaldigt hurra.

(Forts.)

Logogryf.

I sorgens bröst
jag gjuter tröst
och svalka efter ånger,
samt lifvar opp
ett slocknadt hopp,
med mina friska sånger;
blef derför kär
för den, som här,
i korsets skola öfvas,
och hvarje dag,
med nya slag
af vedermödor pröfvas;
blef dyr jämväl
för den, hvars själ,
med glad och tacksam tunga,
vill Herrans namn,
i templets famn,
tillbedja och lofsjunga.
Af runor har
jag fyra par,
som gifva dessa namnen:
en barrier,
till stort besvär,
för smugglaren i hamnen;
fem sorter trä'n,
uti de län,
som Sundets vågor skölja;
en sjette sort,
som vi gå bort
att se vid Jordans bölja;
en kostlig spis
och kär delice
för vissa läckermunnar;
den glädjefest
surmulen prest
ej glada flickan unnar;
hvad foglen trapp
som löper kapp
med strutsen, måste blifva,
hvad smulegråt,
som kärnan åt,
ej blyg's en hungrig gifva;
den fot, hvarpå
den säges stå,
triangulär-figuren;
hvad hvarje par
småfoglar har
ibland på tempelmuren;
lokal för dans,
der hjelten Frans
skar lagrar i gavotten;
hur hjessan är
på Farbror Pehr,
som gripit till kalotten;
hvad skörda får
tjur'n, som står
och skyldrar på schavotten;
hvad slem jurist,
med arga list,
för ut, vid häradstingen;
sjöfogel, trög,
som, sorgsen, smög
sitt hufvud under vingen;
hvad Auskultant
bör känna grannt,
sätt's h n på domarstolen;
ett litet knott,
som, silfvergrått,
med hälsöm märker kjolen;
ett kräk, hvars tand
gjöt giftets brand
i späda nattviolen;
ett instrument,
af alla kändt,
men mest af hår-artisten;
en hymn till Gud,
med rena ljud,
af David, den Psalmisten;
ett smink, hvarmed
sig sminkar smed,
som svettar varm vid städet;
hvad mången hyst
för frukt som lyst
på det förbjudna trädet;
fiende gram,
som grymt far fram,
en Robespierre i skogen;
ett namn åt den,
som hjelper Sven
att tröska korn på logen;
det, hvarmed katt
spelt Castor spratt,
i heta bardaleken;
för gastronom
en ljuf arom,
ifrån den läckra steken;
till kär visit
en kort invit,
den kortaste af alla;
hvad skeppar'n styr,
fast stormen gnyr
och hafvets vågor svalla;
ett vackert djur
af from natur,
som qvickt på ängen dansar;
en mäktig Drott,
som från sitt slott
nedtiungar gyllne lansar;
hvad krympling är,
som med besvär
framskrider, stödd på krycka;
hvad vandringsman
planterad fann
i oknen till sin lycka;
af dansar två,
som hurtigt gå,
med svängningar på klacken;
hvad, efter strid,
i sinom tid
afskuddas af Polacken.

†

Eupatoria.

Eupatoria har småningom blifvit en af hufvudpunkterna på tauriska krigstheatern. Från denna nu starkt befästade plats kunna de allierade manövrera ryska arméen i ryggen och anfalla dess tre stora stödjepunkter: Simferopol på 7½, Baktschira på 9 och Perekop på 13 mils afstånd. Dessa tre punkter innehålla de ryska truppernes förråder och reserver. Änskönt de icke längesedan blifvit försedda med starka försvarsverk, äro de icke destomindre intaglige och kunna allvarsamt oroas. Sedan längre tid tillbaka hafva ryssarne framför staden en kavalleridivision, som består af 2 dragon- och 4 ulanregimenter jemte 1000 man kosacker och 32 fältpjeser. Denna truppstyrka står under general Pawloffs befäl, som för närvarande har sitt högqvartér i Sak, ¾ mil från Eupatoria. Den har rigtat flere angrepp mot platsens svaga garnison, men alltid blifvit tillbakaslagen. På en sträcka af 6 mil omkring staden har den förstört säden, nedhuggit träden och nedbränt byar och enskilta hus. Hela nejden är en ödemark. Emedan allmänna uppmärksamheten är riktad på Krim, torde man med intresse mottaga en kort berättelse om Eupatoria sedan de Allierades landstigning, och skola vi uti nedanstående rader försöka att återgifva en sådan.

Den 16 Sept. förl. år visade sig eskadronschefen d'Osmont af franska generalstaben framför staden och tog den i Frankrikes namn med två kompanier af 39 linieregimentet i besittning. Han insatte tatariska embetsmän i stället för de flyktade ryska. Derefter vände han med begge kompanierna tillbaka till högqvarteret. Den 19 Sept. återvände han till Eupatoria med två kompanier marininfanteri, för att definitivt besätta denna plats, och utnämndes till öfverkommendant. Följande dagen försäkrade man staden mot hvarje öfverrumpling, i det man omslöt densamma med palisader, spärrade utgångarne och utställde vakter vid de öppna portarne. Ofantliga spanmålsmagasiner, som man funnit på platsen, togos i beslag. Man bildade en ridande tatarisk milis, för att förrätta spion- och förposttjensten utom staden, samt en milis till fot för vakttjensten i sjelfva staden. Den 10 Oktober började en betydlig invandring till staden. De för Ryssarne flyende tatarerne komma för att bedja garnisonen om en tillflygt. Detta tillopp af flyktningar fortfor

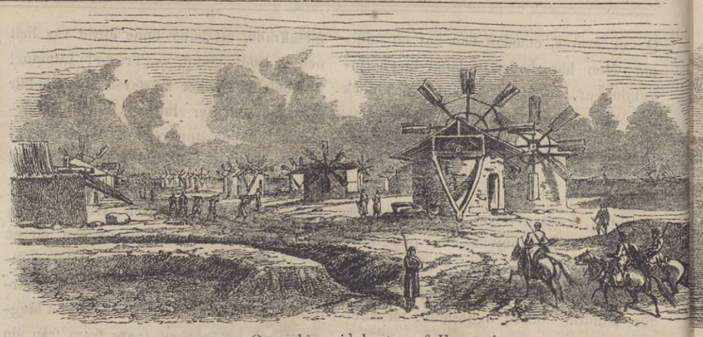

Qvarn-byn vid kusten af Eupatoria.

Ryssarnes ang

Tatarisk kafé vid den stora moskéen i Eupatoria.

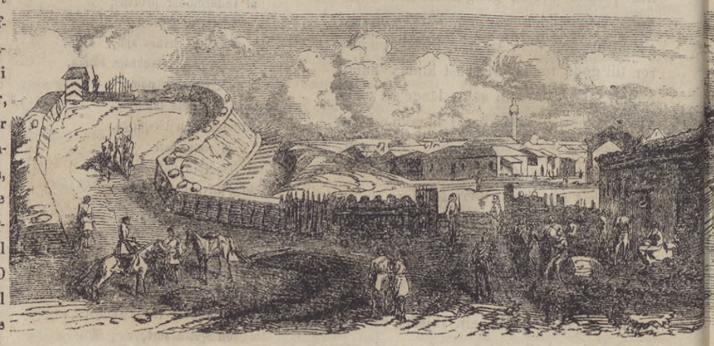

Befästad port vid Eupatoria.

Staden Eupatoria vid kusten.

varn-byn.

den stora moskéen i Eupatoria.

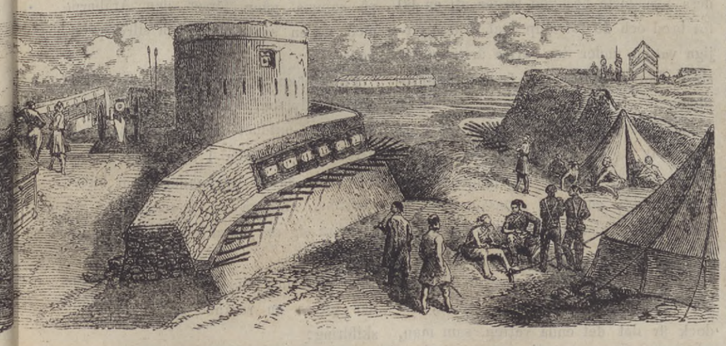

Befästad qvarn vid Eupatoria.

äfven följande dagen. Mera än tjugotusen menniskor med öfver hundratusen får och en stor mängd hornboskap drogo in genom portarne. Klockan 1 middagstiden företog ett ryskt kavalleriregemente en rekognoscering. Några väl rigtade kanonskott nödgade det till återtåg. Den 5 Oktober angrepo fyra regimenter rytteri med några lätta pjeser Eupatoria, men kastades kraftigt tillbaka af garnisonen. Den 13 Oktober likasom de följande dagarne uppförde man jordbatterier, som blefvo bestyckade. Platsens armering började och man gaf fästningsverken en viss utvidgning. Ryssarne inneslöto derpå staden, uppställde i fronten på en fjerdedels mils afstånd poster och fältvakter, besatte eller förstörde byarne i grannskapet och uppslogo sitt högqvarter i Oraz, hvarest det förblef en längre tid. Den 17 Oktober nedbrände de byn Beirak i närheten af hafvet och den stad, hvarest Tatarerne hemtade spanmål, ved och halm. Följande dagen gjorde de försök att borttaga garnisonens hornboskap, som betade på fältet utom skotthåll för deras linier. Besättningen, nu 1200 man stark, hvaraf 330 voro fransmän, 380 engelsmän och 500 turkar, kastade dem dock äfven denna gången tillbaka. Den 3 Nov. företogo Ryssarne ett förnyadt angrepp, för att tillegna sig hjordarne. De drefvos tillbaka genom ett utfall af den franske kommendanten i spetsen för en infanteriafdelning och några tatariska ryttare, och den i fiendens våld fallna boskapen eröfrades tillbaka. Dereefter fördelte man en del af den i staden förefunna spanmålen, som i början blott togs i beslag, bland Tatarerne.

Den 7 Nov. afslogs genom ett utfall åter ett nytt häftigt angrepp af fienden. Två tusen Ryssar med fyra kanoner skyndade fram för att understödja de i striden befintliga trupperne. Kampen blef liflig och hårdnackad. Fransmännen påstå sig blott hafva fått sju sårade. Motståndarnes förluster voro betydliga. Den 14 Nov., under det att orkanen kastade Pluton och Henri IV på stranden, angrepo Ryssarne staden med 7000 man och 14 kanoner. Efter en mycket liflig, öfver en timme varande strid, uti hvilken äfven Henri IV deltog, drogo sig Ryssarne i oordning tillbaka.

Den 20 Nov. inträffade från Balaklava en ingeniörkapten, för att leda platsens befästning, på hvilken sedan dess blifvit arbetadt utan afbrott. Den 25 och 26 Nov. anlände

från Kamieschbugten vid Balaklava två turkiska bataljoner till garnisonens förstärkning. Den 6 Dec. gjorde Ryssarne ett sista angrepp, som likaledes aflopp utan resultat. De fingo derunder 5 döde och 25 sårade. Sedan dess hafva de ej företagit något vidare, förr än d. 17 sistl. Febr. d. å., och platsen har numera intet att frukta.

Den 9 Dec. inträffade Omer Paschas första trupper. Utskeppningen hade att kämpa med många svårigheter. Det hände emellertid ingen olycka värd att omtala och inom kortare tid än fyra timmar hade hela detachementet landstigit. Tillförseln har sedan dess utan afbrott fortsatts ända till sista veckan, då Eupatorias hamn tillfrös, osh nu är Tefik Pascha, Omer Paschas måg, med första divisionen i staden, som, utom de hit flyktade 25000 Tatarerna, kan herbergera ungefär 8000 man och 12000 hästar. Den öfriga delen af osmaniska arméen, som utgör ungefär 40,000 man, kommer att slå läger utom staden. Den nu fullständigt befästade staden är genom sitt förträffliga läge försäkrad mot hvarje angrepp. Man har rundtomkring staden dragit en graf och lägger nu sista handen vid enskilt stående redutter, inom hvilka också några framför staden på en rad af höjder stående väderqvarnar äro indragna. Besynnerligt nog håller det strandade franska linieskeskeppet ännu ihop och med en del af sina 86 kanoner intager det en sådan ställning, att det kan flankera stadens försvarslinie.

Eupatoria kommer snart att blifva ett annat Kalafat och att räknas bland de Förbundnes nyttigaste städer på Krim. Dock har dess nuvarande stängning från all tillförsel från det inre stora olägenheter med sig, så mycket mera som de hit flyktade Tatarerna äro både utan pengar och lifsmedel. Man använder dem emellertid till fullbordandet af befästningen och har till och med skickat några hundrade till Balaklava, der de begagnas som bärare.

Den egentliga staden skall vara förfärligt smutsig, uti hvars gator ligga sjelfdöda kreatur, som bidraga till nervfeberns härjningar. Genom sammanhopandet af menniskor har i stadens gator uppstått en mycket besvärande trängsel. Husen, som fördetmesta hafva ett mycket förfallet yttre, äro invändigt öfverfyllde med menniskor. På gatorna råder en atmosfer, som är en blandning af stank och rök. På dricksvatten är ringa tillgång och det som finnes har en salpeteraktig bismak. Deremot är det ingen brist på lifsmedel. Tillförseln från sjösidan är tillräcklig; ja grekiska skeppare bringa till-och med frukt. — Mohamed Ferik Pascha upprätthåller manstukt och ordning bland sina trupper och är mycket älskad af invånarne. Flere moskéer och badruiner hafva blifvit förvandlade till kaserner, hvilka tillsamman hysa ungefär 6,000 man.

Tuggurt.

Denna stad, hvilken fransmännen den 2 Nov. 1854 hafva bemägtigat sig, för att hållla en ständigt farlig fiende på gränsen af Sahara-öknen i tygeln, och tillika för att befästa herraväldet öfver några af de fruktbaraste oaser i nämnde öken, ligger på sydligaste spetsen af Ued-Nir emellan 33 och 34 nordl. breddgraden och 3 och 4 längdgraden.

Likasom alla arabiska städer i öknen är den till en del byggd af tegelsten och till en del ef huggen sten, och de öfver hvarandra uppstigande husen skulle bilda en verklig labyrint, om de icke genomskuros af rätliniga gator. Invånarne äro fula, likasom fördetmesta alla invånare på de kringliggande oaserna, och äro en blandning af arabiska- och Neger-racen.

Tuggurt är omgifven af mycket höga murar, i hvilka man byggt fyra portar; dess förnämsta beskydd består uti en 60 fot bred och 15 fot djup graf, hvars gyttjiga vatten under den varma årstiden alstrar febrar genom sina farliga utdunstningar.

Flera likaledes befästade byar bilda på visst sätt Tuggurts utanverk, de äro omgifne med trädgårdar uti hvilka talrika palmer bilda en alltid grönskande skog. Dessa trädgårdar vattnas för det mesta af ett rinnande vatten, men som genom sin ljumma temperatur och svafvelhaltighet har en mindre bahaglig smak, och dock är det det enda vatten, som man, med undantag af oasen Suf, finner i öknen, och för att komma åt det, måste man fördetmesta gräfva brunnar ända till ett djup af 90 alnar i sanden. Men har man en gång funnit källan, så höjer sig vattnet som i en artesisk brunn ända upp öfver markens yta, och det alltid klara och varma vattnet utbreder sig genom talrika kanaler åt alla oasens trädgårdar. Ued-Nirs alla oaser äro hvarandra mer eller mindre lika, d. v. s. den ena kan hafva flera hus och palmträd än den andra. I midten af en palmskog uppresa invånarne sina byar och omgifva dem fördetmesta med en mur. Ibland blifva de genom vindarne i öknen betäckta med flygsand, hvarför invånarne på annat ställe måste söka ett hem.

Tuggurt är en temligen ful stad och har få eller sågodtsom inga betydande byggnader, med undantag af moskéen, hvars kupol är ett verkligt mästerstycke i plastik, ty prydnaderna på densamma äro af gips. Äfven torde man kunna nämna Beyens palats i medelpunkten af staden med en vacker trädgård och tvenne stora fyrkantiga torn. Spetsen af det ena af dessa torn blef genom kanonskott förstörd för ungefär hundra år sedan, då Beyen från Constantinopel Salah-Bey, belägrade staden. Till minne af denna belägring lät man tornet förblifva i dess förfallna skick och byggde ett annat bredvid det.

Besittningen af Tuggurt är för fransmännen icke utan betydelse, ty utom det, att flera oaser äro beroende af denna stad och hvilkas palmträd (öfver 40,000) utgöra en rik inkomstkälla, är den äfven samlingsplatsen för talrika karavaner, som från Tunis färdas genom den algeriska öknen öfver Tuggurt till Marokko; och på samma gång förser den Araberne med vapen samt guld- och silfverprydnader.

Fransmännen hafva sedan de besatt staden tillvunnit sig invånarnes förtroende genom mildhet och aktning för eganderätten, och skola i stället för Casbah och flera andra byggnader, som blefvo nedrifna, anlägga en fästning, för att försäkra sig om varaktigheten af sin eröfring.

Öfver gräfningen af ofvannämnde brunnar gifver en resande nyligen följande skildring:

Dessa brunnar gräfvas i fyrkant och deras djuplek omvexla från 60 till 175

alnar; valet af ställe tyckes icke vara underkastadt någon bestämd regel. Det enda till gräfning af desamma använda verktyget är ett slags hacka med kort skaft, lik den trädgårdsarbetare begagna. På det ställe man ämnar gräfva nedslår man tvenne pålar, som förenas medelst tvenne tvärträn, mellan hvilka anbringas en trävals, och häruti består hela inrättningen, som erfordras till detta arbete. Ett af palmträdar flätadt tåg löper öfver denna vals och tjenar till att nedfira arbetaren äfvensom till att upphissa den uppgräfda jorden och det samlade vattnet. Blott en enda arbetare gräfver i brunnen; han sitter nedhukad, och den höjd, som han intager i denna ställning, tjenar till beräkning af den djuplek som vinnes genom arbetet. — Denna enhet, som kallas *Kama,* är lika med $1^1/_2$ aln ellller $0,^{625}$ meter. För att hinna till det vattenförande lagret genomgräfvas fem särskildta jordarter, hvilka af infödingarne benämnas med: el Sbah, el Tin, el Tisauin, el Hadjer och el Masul.

Uppgiften öfver tjockleken af dessa olika hvarf äro motsägande och motsvara ej djupleken af de brunnar, som man undersökt med sänklod.

Första jordarten, el Sbah, är intet annat än gips, som bildar marken i nejden af Tuggurt, den försvinner ibland och i dess ställe framträder omedelbart en rödaktig gul, mergelaktig jordart med gipskristaller, som kallas Tin eller Trab. Dess tjocklek är betydlig. Herr Dubocq har i en brunn i Zauia funnit dessa mergelhvarf 35-50 meter tjocka. På öfra delen af dessa hvarf stöter man på tvenne schichter salt, illaluktande vatten, hvilka mångengång äro så djupa, att man måste öfvergifva fortsättningen af arbetet; men man öfvervinner vanligen dessa svårigheter, i det man bakom brunnens träbeklädnad anbringar en fördämning af lera, som man blandar med strö i behörig proportion. På sådant vis hinner man utan andra hinder till det vattengifvande lagret.

Brunnsgräfningen företages vanligen under den vackra årstiden och man kommer under en arbetstid till lagret "Tisauin," såvida det öfra vattnet icke hindrar oafbruten fortsättning.

I början utvecklar sig vanligen en stark lukt af kolväte-gas, som är mycket besvärande för arbetarne. Vid återbörjandet af arbetena uttömmas vattnet med tillhjelp af läderflaskor.

Tisauin, som bildar det följande hvarfvet, är en blandning af kiselsand, gips och lera; det betäcker en fast gipsaktig bergart af rödaktig färg, som kallas Hadjer eller sten, och bildas af ett aggregat små gipskristaller i bladform, hvilka äro förenade genom ett af lera och sand bestående cement.

Det femte hvarfvet, el Masul, är en grönaktig hvit, mycket tät och fet lera, under hvilken den vattenförande sanden befinner sig.

Brunnarne blifva ända till hvarfvet "Hadjer" fodrade med trä; man hinner vanligen till detsamma mellan 30-40 meter. Denna förrättning uppdrages vanligen åt särskilta arbetare, som tillhugga virket och anbringa ramarne i brunnarne; dessa ramar timras af sexklufne palmstammar och det anbringas af dem 9-10 på den löpande metern. Till hvarje 10-12 ramar åtgår en palmstam. Från början af gipshvarfvet upphör träfodringen, emedan denna bergart är nog kompakt att göra densamma öfverflödig.

Det vattenförande lagret erbjuder sig icke alltid under Masul-hvarfvet, utan man får ofta gräfva en 15-20 meter i sand innan man stöter på vatten; denna sand är mycket fin och består förnämligast af små qvartskristaller och gipsblad, hvilka man lätt kan förvexla med glimmer. För att arbeta häruti, binder en gräfvare fast sig vid ett tåg och tillkittar sina öron med bocktalg. Såsnart han nu ser vattnet komma fram, gifver han ett tecken och drages hastigt upp. Mången gång framrusar vattnet så häftigt, att arbetaren icke nog fort kan hissas upp så att han tillsätter lifvet; i de flesta fallen kommer vattnet ganska långsamt, medförande en betydlig myckenhet lerblandad sand, som förstoppar brunnens nedre del ända till en 15-20 meter. Man hjelper vattnet att stiga, i det man undanrödjar sanden med kärl, som så fort som möjligt föras upp och ned. Detoaktadt hinner det först till brädden af brunnen efter en kortare eller längre tidsutdrägt och flyter först upp efter 25-30 timmar. Ibland vill vattnet alls icke stiga till brunnens kant. I detta fall måste den sand, som det förer med sig, först sätta sig, derefter låter man dykare stiga ned för att bortskaffa den jordaktiga massa, som hämmar loppet af det uppstigande vattnet. Dykaren nedfirar först en korg och stiger derefter sjelf ned vid ett tåg, som har blifvit fastgjordt vid randen af brunnen. Han fyller sin korg och stiger åter upp, sedan han hållit sig en två à tre minuter under vattnet. Detta arbete fortsättes tills brunnen blifvit så ren, att vattnet obehindradt kan hinna jordytan, hvilket merendels sker när sandlagret på bottnen till en del blifvit bortskaffadt.

Kostnaderna för gräfningen af en sådan brunn äro högst olika. Under lyckliga omständigheter varierar summan emellan 850 och 1000 franks; men inträffa betydliga svårigheter stiger denna summa ibland till 4-5000 franks.

Varaktigheten af dessa brunnar är temligen kort; de af naturen mindre varaktiga palmbräderna, af hvilka ramarne förfärdigas, rutna snart, den af vattnet upplösta mergeln störtar in och förminskar efter få år vattenmassan. Och ofta händer, att ett qvarter, som gjordt de största uppoffringar för att gräfva en brunn och dertill fällt de skönaste palmer i sin trädgård, ser sina unga planteringar utdö af brist på vatten just i det ögonblick de började bära frukt.

Ekonomiskt.

Soda. Soda är ett ämne som är mycket nyttigt i hvarje hushåll. Smakar en fruktsoppa så sur, att munnen drages tillsamman derutaf, och socker icke tillräckligt kan förbättra smaken, så tillsätter man så länge soda i små portioner, till dess syran är försvunnen. Måste man inkoka omogna lingon, så få de genom en liten tillsats af soda samma beskaffenhet som om de varit mogna. Vilja ej fruktfläckar vika från färgade sidentyger (serdeles blå och violetta), så fuktar man stället med varm sodalösning, och fläcken försvinner. Äro fettfläckar allt för envisa på de hvita golfplankorna eller på linne, så gör man med vattan en deg af 1 del soda och 4 delar lera, stryker den på fläcken, och om 8 timmar är stället rent. Har smör härsknat, så uttvättar man det, tager till 5 skålp. smör 1 lod soda, sammanknådar och blandar det väl, tvättar derpå smöret med vatten, derefter med ättika och slutligen ännu en gång med vatten, saltar det sedan, och det förut oanvändbara härskna smöret är förvandladt och lika med nytt.

(Tidn. för Landthushållning.)

Södra porten till staden Tuggurt.

Vestra porten till staden Tuggurt.

☛ Härmed följer Bihanget: "Minnigrey", pag. 35—42.

Nästa N:o utgifves den 25 Mars.

C. Petersens Officin 1855.